

Paár Ádám

Keleti kapitalizmus és filmpolitika – Szingapúr

Szingapúr ma filmes nagyhatalom Ázsiában. Elemzésünkben bemutatjuk a szingapúri filmpolitika alapelveit, és ennek kapcsán igyekszünk receptet adni, hogyan tud egy kis ország filmjeivel politikát művelni.

A politológia tudományának egyik közhelye, hogy a politika nemcsak az intézmények működését vagy a közügyek szolgálatát foglalja magában, hanem olyasmit is, mint a soft power, amelyről először [Joseph S. Nye](#) amerikai politológus [írt](#). A puha erő vagy hatalom magában foglalja egy ország komplex kulturális, gazdasági eszközrendszerét érdekeinek érvényesítésére. A 20. században számos ország a filmművészet révén képes volt tartós kulturális hatást kifejteni és azt politikai célokra használni. A 20. század elején a dán filmművészet reprezentált egyfajta, az „északi” országokra jellemző(nek vélt), kíméletlenül realista életérzést, de jóval ismertebb és populárisabb példák az amerikai Hollywood, az indiai „Bollywood” vagy éppen a kínai filmművészet, amelyek mind a jellegzetes amerikai, indiai és kínai kultúrát és életmódot, sőt életérzést közvetítik, azonosulásra készítetve a

befogadó országok társadalmának mozaikjait. Nem szabad tehát lenézni azt a hatást, amelyet a filmművészet képes gyakorolni! Mindez Magyarország számára is esélyt jelenthet, hogy érdekeit a világban érvényesítse a kultúra közvetítésén keresztül.

Szingapúr ma kétségtelenül sikerállamnak számít a világban. A 6 millió lakosú délkelet-ázsiai városállam számos mutató tekintetében az élmezőnyben foglal helyet. Csak néhány [kiragadott példa!](#) A teljes népesség 97%-a tud írni és olvasni. Kötelező a hat általános osztály elvégzése. A GDP 3%-át fordítják oktatásra (összehasonlításul: Magyarország 4,7%-át). A születéskor várható élettartam 86 (a nők esetében 88) év. A munkanélküliség 2,2%-os. Az internet a lakosság 81%-a számára hozzáférhető. Mindez mutatja, hogy Szingapúr összességében jobban áll, mint a többi délkelet-ázsiai állam. De miként használta Szingapúr a hetedik művészeti ágat? Ezt igyekszem áttekinteni az alábbiakban.

Bár egy városállam, Szingapúr ma egyike a filmes nagyhatalmaknak. Ahhoz képest, hogy igen hamar a régió filmes hatalmává vált, az első teljesen szingapúri készítésű filmet 1991-ben mutatták be. A függetlenné válástól az 1990-es évekig tartó 35 évben Szingapúr teljesen importra szorult filmekből, ezek döntően kínai és egyéb távol-keleti alkotások voltak. Ám amint a szingapúri gazdaság megerősödött, és a széles középosztály kialakult, megteremtődött az igény a saját készítésű filmekre. Az állam vezetői országpresztízs szempontjából kedvező lehetőséget láttak a filmgyártás támogatásában, de nagyobb szabású terveik is voltak, amelyekre

elsősorban a városállam földrajzi fekvése miatt támaszkodhattak: a délkelet-ázsiai identitás megerősítése a Nyugattal szemben.

A hatmillió lakosra négy mozilánc és három független mozi jut. Szingapúrban mai napig cenzúra működik. Egy 1964-es törvény értelmében a kormány megfilthatja minden olyan film forgalmazását, amely alkalmas az alábbi cselekedetek elkövetésére:

- o erőszakra buzdítás;
- o engedetlenség szítása a törvényekkel szemben;
- o ellenséges érzelmek szítása akár vallási, akár etnikai alapon, rasszizmus vagy vallások elleni gyűlölet terjesztése.¹

A cezúra pedig nem tétlenkedik: 1992-ben 337, 1993-ban 460 filmet tiltottak be gyűlöletkeltés, rasszizmus, nemi erőszak vagy gyermekpornográfia miatt. Manapság a cenzúra működése riasztónak tűnik Európában. Ám nem szabad elfeledkezni arról, hogy a cenzúrának voltak olyan korszakai, amikor azt a demokratikus nevelés érdekében használták (ld. a háború utáni Németországban az amerikai és angol megszállási övezetekben, ahol szűrték a helyi lakosságnak bemutatható filmes alkotásokat), emellett demokratikus rendszerekben is működött (az Egyesült Államokban például csak 1968-ban váltotta föl egy komplex kategóriarendszer). Szingapúr kormánya a toleranciát

¹ Ezt (a legutóbbit) érthetővé teszi, hogy a lakosság meglehetősen vegyes: bár a kínaiak teszik ki a többséget (74,3%), de relatíve magas a malájok és az indiaiak részaránya. Míg a kínaiak jelentős része buddhista, taoista és keresztény, a malájok mind muszlimok, az indiaiak nagyobb része pedig hindu. Ebben a háromosztatú etnikai és vallási térben törekedni kell a sérülékeny béke fönntartására.

mindenek fölött álló értéknek tekintette. Nem is tehetett másként, hiszen kínaiak és malájok, muszlimok és hinduk együttélését kellett biztosítani, elkerülve a konfliktusokat. Ezért a városállam kormánya igenis belenyúlt a filmesek szabadságába, a cenzúra révén. Ezt általánosságban nem helyeseljük, de ott, abban a közegben volt ennek egyfajta kohéziómegőrző szerepe.

Szingapúr mára megkerülhetetlen tényező a délkelet-ázsiai filmgyártásban. A kormánypárt, a Népi Akció Pártja a filmet hármас célrendszer szolgálatába állította: ez a nemzetépítés, a regionalizmus és a Kelet önkifejezése. Az első egyértelműen arra utal, hogy a filmnek hivatása van: a szingapúri nemzeti közösség fölépítése. Úgyis fogalmazhatunk, a szingapúri vezetés a filmpolitika elsőszámú feladatává a kohézió megteremtését tette. A regionalizmus és a Kelet-identitás pedig Szingapúr hídszerepére utal: egyrészt a kínai, maláj és indiai kultúrák, másrészt Nyugat és Kelet között.

1987 óta kerül megrendezésre a *Singapore International Film Festival*, amely bemutatkozási lehetőség a délkelet-ázsiai filmes alkotások számára, és e tekintetben nem tesz sem vallási, sem etnikai különbséget. A fesztivál kifejezetten azzal a céllal született meg, hogy támogatást biztosítson a délkelet-ázsiai alkotásoknak. Egyúttal ez jó bemutatkozást jelent a szingapúri filmesek számára is.

1991-ben adták át először a Szingapúri Rövidfilm Díjat. Ez még csak alkalmi díjátadó volt, ám 2010-től rendszeressé vált az esemény. 2010-ben 130 filmből 33 alkotást választották, 10 kategóriában.

A szingapúri filmpolitika grandiózus emléke volt a Tang Dinasztia Város, amely 1992-től 2008-ig állt fenn. A filmek helyszíne mellett turistalátványosságnak szánt, 50 millió dollárból fölépített, mintegy 18 futballpályányi területen elterülő park a hozzá tartozó épületekkel együtt 1992 januárjában nyitotta meg kapuit egy hasonló hongkongi létesítmény mintájára. A méretarányokra jellemző volt, hogy a parkot a kínai Nagy Fal másolata kerítette körbe. Elkészítették a kínai agyaghadserég másolatát is, valamint számos, a kínai kultúrára emlékeztető egyéb látványossággal igyekeztek hangulatossá varázsolni. Sajnos az 1997-es gazdasági válság miatt a parkot be kellett zárni, és újranyitására nem volt esély. 2008-ban lebontották.

Mi az, amit a szingapúri filmpolitikából érdemes lehet megtanulni? Mindenekelőtt azt, hogy a szingapúri politikusok úgy tekintettek magukra, mint a nemzeti kultúra menedzsereire. Világos volt, hogy Szingapúr a Nyugat és Kelet metszéspontjában fekszik gazdaságilag és kulturálisan. A sajátos hídjellegben rejlő pozitívumokat igyekeztek hangsúlyozni. Úgy mutatták be Szingapúrt, mint amely a régió és egész Délkelet-Ázsia számára megteremti a lehetőséget kultúrájának bemutatására. Ezért tudatosan építették föl Szingapúrt filmfesztiválhelyszínként. Emögött természetesen ott volt a városállam elképesztő gazdasági növekedése. Ahogyan George Yeo információs és művészetekért felelős miniszter mondta az 1991. márciusi, negyedik nemzetközi filmfesztivál megnyitóján: „a művészetek virágzásának fennmaradásához szükség van a kreatív tevékenységek és a hosszútávú gazdasági alap kritikai tömegére.” Szingapúr akkor kezdett

áldozni a művészetekre, azon belül a filmművészetre, amikor az anyagi alapok megteremtették ennek lehetőségét. (George Yeo védelmébe vette a cenzúrát, beleértve az internetes cenzúrát is, mondván, „ez nem tökéletes, de ha csak 20%-ig is hatékony, mi nem állunk le a cenzúrával.”)

Magyarország számára is adott a lehetőség, hogy ne csak a magyar, hanem a közép- és kelet-európai filmművészet központjává váljon, és lehetőséget nyújtson a térség filmművészei számára a bemutatkozásra. Ugyanakkor a szingapúri kormányzat hangsúlyozta a sajátos „keleti modernizációt”, és elutasította, hogy kulturálisan a Nyugat diktáljon, ezért elvetette a mcdonaldizációnak nevezett jelenséget (vagyis a különböző régiók és kultúrák arculatának uniformizálását az amerikai minta szerint).

A filmpolitika kezdettől fogva szolgálta a kohézió ügyét Szingapúrban: egyrészt a nemzetépítés, másrészt a regionális sorsközösség érzésének ápolása, harmadrészt pedig a Kelet-ézés erősítése révén. Ha a magyar kormány komolyan gondolja, hogy Közép- és Kelet-Európa számára egy új, sikeres 21. századot kíván teremteni, ehhez a filmpolitikában van a legnagyobb lehetőség. Hiszen a filmeket mindenki szereti, és a magyar, lengyel, cseh, román filmművészetnek vannak jeles, nemzetközi hírnév alkotói, továbbá adva vannak közös témák (közös történelem, közös sors), amelyek segíthetik a közép- és kelet-európai régiós kohézió megerősítését.